Työllisyys- ja yrittäjyysosasto
Maahanmuuttajien kotouttaminen

E 97/2016vp
2.11.2016

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asiantuntijalausunto

EUROOPAN KOMISSION TIEDONANTO: Kolmansien maiden kansalaisten kotouttamista koskeva toimintasuunnitelma

Yleistä:

Työ- ja elinkeinoministeriön työllisyys- ja yrittäjyysosaston maahanmuuttajien kotouttaminen ryhmä kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausuntonsa asiassa ja kiinnittää tiedonannossa huomion seuraaviin seikkoihin:

Komissio antoi 7.6.2016 tiedonannon EU:n toimintasuunnitelmasta kolmansien maiden kansalaisten kotouttamiseksi. Toimintasuunnitelmassa tuetaan jäsenvaltioita kolmansien maiden kansalaisten kotouttamisessa ja heidän taloudellista ja sosiaalista panostaan EU:ssa. Tiedonanto on esitelty 13.6 neuvoston kotouttamis-, maahanmuutto- ja maastapoistamistyöryhmän kokouksessa. Slovakia on puheenjohtajuuskaudellansa käsitellyt asiaa kahdessa työryhmän kokouksessa ja päättänyt laatia toimintasuunnitelman pohjalta neuvoston päätelmät.

Kotouttamisasiat nähdään nykyisin hyvin tärkeänä myös EU-tason keskusteluissa. On kuitenkin tärkeä korostaa, että kotouttaminen kuuluu jäsenvaltioiden kansalliseen toimivaltaan. EU voi vaikuttaa jäsenvaltioiden toimien suuntaamiseen ja ohjaamiseen erilaisin välinein. Lisäksi EU tarjoaa puitteet hyvien käytäntöjen vaihdolle tuomalla eri jäsenmaat yhteen ja tarjoamalla mm. kannustimia eurooppalaisten rahoitusvälineiden avulla.

EU:lta saatava rahoitustuki kotouttamistoimenpiteisiin on ollut erittäin tärkeää myös Suomelle ja riittävän tuen saamisen varmistaminen myös jatkossa on olennaista.

Komission tiedonannossa identifioimat keskeiset haasteet vastaavat hyvin sitä keskustelua, jota Suomessakin on käyty kotouttamisen haasteista. Maahanmuuttajat ovat edelleen muita suuremmassa vaarassa ajautua esimerkiksi köyhyyteen tai syrjäytyä sosiaalisesti.

Toimintasuunnitelman sisältö:

Toimintasuunnitelmassa ehdotetaan avainaloilla toteutettavia toimia, joita ovat esimerkiksi: saapumista ja lähtöä edeltävät kotouttamistoimet, koulutus, työllisyys ja ammatillinen koulutus; peruspalvelujen saatavuus; ja aktiivinen osallistuminen ja sosiaalinen osallisuus. Lisäksi ehdotetaan strategisempaa ja koordinoidumpaa lähestymistapaa EU:n varojen käytöstä kansallisten kotouttamistoimien tukemiseen.

Komission tiedonannossa esitetyt konkreettiset painopistealueet kuten koulutus, työllisyys ja ammatillinen koulutus, peruspalvelujen saatavuus ja aktiivinen osallistuminen vastaavat lähtökohtaisesti kansallisen kotouttamispolitiikan kantoja ja kehittämistoimenpiteitä ja ovat siten yleisesti tuettavissa.

Komission jäsenvaltioille antamat kehotukset kotouttamispolitiikan toimeenpanemiseksi on laajasti huomioitu kansallisessa kotouttamispolitiikassa ja – lainsäädännössä, kuten hallituksen kotouttamista koskevassa toimintasuunnitelmassa (3.5.2016) ja Valtion kotouttamisohjelmassa vuosille 2016—2019 (8.9.2016).

Suomi ei pidä kaikilta osin tarkoituksenmukaisena komission ehdotuksia jäsenmaille saapumista ja lähtöä edeltäviksi kotouttamistoimiksi. Komissio ehdottaa jäsenmaita mm. edistämään yksityisiä sponsorointiohjelmia pakolaisten uudelleensijoittamiseksi (mm. Kanadan malli) ja nimeämällä kotouttamisesta vastaavia yhteyshenkilöitä keskeisiin kolmansien maiden edustustoihinsa. Suomen kotouttamislainsäädännön mukaan kotouttamistoimenpiteet aloitetaan lähtökohtaisesti vasta sen jälkeen kun maahanmuuttaja on saanut oleskeluluvan ja hän on muuttanut Suomeen asumaan. Suomen osalta Maahanmuuttovirasto järjestää Suomeen valituille kiintiöpakolaisille kattavaa kulttuuriorientaatiokoulutusta ennen heidän Suomeen muuttoaan. Suomi on tehnyt pioneerityötä ERF- ja AMIF-rahoituksella, ja kulttuuriorientaatio on kyetty saattamaan koskemaan lähes koko uudelleensijoitettavaa vuosittaista kiintiötämme.

Toimintasuunnitelmassa todetaan, että työllisyys on keskeinen osa kotouttamisprosessia. Työpaikan löytäminen on erittäin tärkeää vastaanottavan maan talous- ja yhteiskuntaelämään osallistumisen sekä kohtuullisen asumistason ja elinolojen samoin kuin taloudellisen osallisuuden varmistamiseksi. Lisäksi taitojen validoinnin ja ammattipätevyyksien tunnustamisen helpottaminen on erittäin tärkeää, jotta henkilöiden taitoja voidaan hyödyntää täysimääräisesti.

Toimintasuunnitelmassa nostetaan esille myös haavoittuvassa asemassa olevien työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten, kolmansien maiden kansalaiset mukaan luettuna, varhainen aktivointi ja puuttuminen heidän ongelmiinsa on tärkeää, jotta varmistetaan heidän nopea pääsynsä koulutukseen, oppisopimuskoulutukseen, harjoitteluun tai työmarkkinoille.

TEM toteaa, että työelämään ja koulutukseen siirtymisen nopeuttaminen ovat myös kansallisesti nostettu vahvasti esille hallituksen kotouttamista koskevassa toimintasuunnitelmassa sekä valtion kotouttamisohjelmassa. Toimenpiteinä on mainittu muun muassa alkukartoitusten parempi hyödyntäminen koulutuspoluille siirtymisessä, parempi osaamisen ja tutkintojen tunnustaminen, monipuolisemmat ja työelämälähtöisemmät kotoutumiskoulutusmallit, kielen opetuksen integrointi muussa opiskelussa ja työharjoittelussa sekä TE-palvelujen parempi hyödyntäminen maahanmuuttajille.

Maahanmuuttajanuorten osalta tavoitteena on se, että useampi maahanmuuttajanuori suorittaa ainakin toisen asteen opinnot ja saavuttaa valmiudet hakeutua jatko-opintoihin tai siirtyä työelämään. Tätä voidaan tukea muun muassa lisäämällä maahanmuuttajille suunnattua ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta sekä tutkintotavoitteista koulutusta, pidentämällä työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen koulutuksen tukiajan kestoa sellaisissa tapauksissa, joissa perusopetuksen suorittaminen jäisi muutoin kesken sekä varmistamalla kuntien ja muiden perusopetuksen järjestäjien kanssa yhteistyössä, että oppivelvollisuusiän ylittäneille maahanmuuttajille järjestetään tarvittava määrä perusopetusta tai siihen valmistavaa koulutusta.

Toimintasuunnitelmassa korostetaan myös aktiivisen osallistumisen merkitystä kotoutumisen kannalta ja suositellaan jäsenmaita edistämään vuorovaikutusta vastaanottavan yhteiskunnan kanssa mm. vapaaehtoistoiminnalla sekä urheilu- ja kulttuuritoimilla. Myös valtion kotouttamisohjelman tavoitteena on lisätä maahanmuuttajien osallisuutta vapaa-ajan toiminnassa tukemalla mm. taide- ja kulttuuritoimintaa ja yhdessä tekemistä, tarjoamalla lisäkoulutusta nuorten kanssa työskenteleville, suuntaamalla rahoitusta yhdenvertaisen liikunnan tukemiseksi sekä tukemalla järjestöjen yhdenvertaisuustyötä.

Seuraavat vaiheet

Komission mukaan kotouttamista koskevalla EU:n toimintasuunnitelmalla se määrittää EU:n tasolla toteutettavien toimien poliittiset prioriteetit ja välineet jäsenvaltioiden tasolla toteuttavien kotouttamistoimien tukemiseksi pyrkimyksenä kotouttamistoimien kehittäminen edelleen koko EU:ssa.

Komissio aikoo jatkaa kotouttamistoimien ja -tulosten seurantaa nykyisten välineiden ja indikaattorien avulla ja kehittäen niitä edelleen muun muassa tehostamalla yhteistyötä merkityksellisten toimijoiden kanssa.

Toimintasuunnitelmassa jää kuitenkin jossain määrin epäselväksi miten komissio ja muut yhteistyötahot aikovat tätä osa-aluetta jatkossa kehittää ja miten usein toimintasuunnitelman toimeenpanoa seurataan ja siitä raportoidaan.

Juha-Pekka Suomi
Vanhempi hallitussihteeri